In zaak 230/81,

GROOTHERTOGDOM LUXEMBURG, vertegenwoordigd door J. Weiland, directeur Internationale economische betrekkingen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, als gemachtigde, bijgestaan door A. Elvinger, advocaat te Luxemburg, J. Boulouis, hoogleraar aan de Université de droit, d'économie et de sciences sociales te Parijs, en F. Jacobs, barrister van de Middle Temple, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg ten kantore van E. Elvinger,

verzoeker,

tegen

EUROPEES PARLEMENT, vertegenwoordigd door zijn secretaris-generaal H.-J. Opitz, directeur-generaal F. Pasetti-Bombardella en juridisch adviseur R. Bieber als gemachtigden, bijgestaan door A. Migliazza, hoogleraar aan de universiteit van Milaan, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij het secretariaat-generaal van het Europees Parlement, Plateau du Kirchberg,

verweerder,

betreffende een verzoek tot nietigverklaring van de resolutie van het Europees Parlement van 7 juli 1981 „over de zetel van de instellingen van de Europese Gemeenschap en met name die van het Europees Parlement" (PB C 234 van 1981, blz. 22),

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE,

samengesteld als volgt: J. Mertens de Wilmars, president, P. Pescatore, A. O'Keeffe en U. Everling, kamerpresidenten, Mackenzie Stuart, G. Bosco, O. Due, K. Bahlmann en Y. Galmot, rechters,

advocaat-generaal: G. F. Mancini
griffier: P. Heim

het navolgende

ARREST

De feiten

De feiten, het procesverloop en de conclusies, middelen en argumenten van partijen kunnen worden samengevat als volgt:

I — De feiten

1. Artikel 77 EGKS-Verdrag luidt als volgt:

„De zetel van de instellingen der Gemeenschap wordt in onderlinge overeenstemming door de regeringen der deelnemende staten vastgesteld".

Evenzo bepalen de artikelen 216 EEG-Verdrag en 189 EGA-Verdrag:

„De zetel van de instellingen der Gemeenschap wordt in onderlinge overeenstemming door de regeringen der Lid-Staten vastgesteld".

2. Tijdens een conferentie op 24 en 25 juli 1952 ter gelegenheid van de inwerkingtreding van het EGKS-Verdrag, verklaarden de ministers van Buitenlandse Zaken van de zes oorspronkelijke Lid-Staten van de Gemeenschap voor Kolen en Staal, dat de Hoge Autoriteit en het Hof van Justitie hun werkzaamheden zouden aanvangen te Luxemburg, dat de Vergadering haar eerste zitting te Straatsburg zou houden en dat bij de definitieve beslissing over de zetel rekening zou worden gehouden met de resultaten van de komende onderhandelingen over de status van het Saargebied.

Ingevolge deze beslissing vonden de eerste en, op één zitting te Brussel en één te Rome na, ook de volgende zittingen van de Gemeenschappelijke Vergadering van de EGKS te Straatsburg plaats. Het secretariaat-generaal van de Vergadering ving zijn werkzaamheden aan te Luxemburg, waar de Raad bijeenkwam en waar de Hoge Autoriteit met haar diensten en het secretariaat van de Raad waren ondergebracht.

Tot de inwerkingtreding van de Verdragen van Rome gaf het vraagstuk van de zetel of de arbeidsplaats van de instellingen geen aanleiding meer tot andere beslissingen of verklaringen.

3. Na de inwerkingtreding van het EEG- en het EGA-Verdrag verklaarden de ministers van Buitenlandse Zaken van de Lid-Staten op 7 januari 1958 in een perscommuniqué met het opschrift „zetel", dat zij waren overeengekomen alle Europese organisaties van de Zes op dezelfde plaats te laten vergaderen, zodra deze concentratie daadwerkelijk kon worden verwezenlijkt en in overeenstemming was met de bepalingen van de Verdragen. Met het oog op de keuze van de zetel hadden zij besloten opnieuw samen te komen vóór 1 juni 1958. De Commissies zouden inmiddels op initiatief van hun voorzitters samenkomen. Rekening houdend met het feit dat geen enkele zetel — definitief of voorlopig — was vastgesteld, achtten de regeringen het voorts wenselijk, dat de Commissies hun vergaderingen te Hertoginnedal (Brussel) zouden houden, dit om praktische redenen en gelet op de materiële voorzienin-

gen. De Raden van Ministers van de twee Gemeenschappen en het bureau van de Investeringsbank — zo vervolgt het communiqué — zouden op initiatief van hun voorzitters samenkomen. De Vergadering tenslotte zou samenkomen te Straatsburg.

Ingevolge deze beslissing hield de Vergadering haar plenaire zittingen verder te Straatsburg, terwijl haar secretariaat-generaal zijn werkzaamheden te Luxemburg bleef verrichten. Wat de commissievergaderingen betreft, werd het geleidelijk vaste praktijk deze te Brussel te houden, waar de leden van de Raden en van de Commissies van de twee Gemeenschappen alsmede de administratieve diensten van deze instellingen zich bevonden.

Tijdens de volgende jaren werd door de regeringen van de Lid-Staten geen enkele andere beslissing over de zetel of de arbeidsplaats van de instellingen getroffen, en bleef de situatie ongewijzigd, ondanks het feit dat het Europees Parlement verscheidene resoluties aannam waarin werd geïnsisteerd op de noodzaak zijn zetel vast te stellen.

4. Tijdens de voorbereiding van het Verdrag tot instelling van één Raad en één Commissie welke de Europese Gemeenschappen gemeen hebben, werden onderhandelingen gevoerd over de vestiging van de instellingen. Nadat het van deze besprekingen op de hoogte was gebracht, nam het Parlement op 2 november 1964 een resolutie aan inhoudende dat het weliswaar zelf het recht had om over de arbeidsplaats van zijn commissies en van zijn secretariaat te beslissen, doch dat er geen aanleiding bestond om de voorlopige beslissing van de regeringen van 7 januari 1958 over het houden van de plenaire vergaderingen te Straatsburg te wijzigen.

Op 8 april 1965, ter gelegenheid van de ondertekening van voornoemd Verdrag, stelden de regeringen van de Lid-Staten krachtens artikel 37 daarvan een besluit vast, dat op dezelfde dag als het Verdrag — 1 juli 1967 — in werking trad (PB nr. 152 van 1967, blz. 18) en dat onder meer bepaalde:

„Artikel 1

Luxemburg, Brussel en Straatsburg blijven voorlopig de plaatsen waar de instellingen der Gemeenschappen gevestigd zijn.

—

...

Artikel 4

Het secretariaat-generaal van het Europees Parlement en zijn diensten blijven te Luxemburg gevestigd".

Benevens deze bepalingen, had dit besluit met name betrekking op de vergaderingen van de Raad, de vestiging van het Hof van Justitie en van de rechterlijke en semi-rechterlijke organen, de vestiging van de Europese Investeringsbank, van de diensten voor financiële interventies van de Hoge Autoriteit van de EGKS en van andere communautaire organen en diensten, de overbrenging van de diensten van de Commissie voor het beheer van de kolen- en staalmarkt en de overbrenging naar of de handhaving te Luxemburg van bepaalde diensten van de Commissie. Het besluit had tot doel, onverminderd de vaststelling van de zetel van de instellingen, bepaalde bijzondere vraagstukken te regelen die voor het Groothertogdom Luxemburg voortvloeiden uit de instelling van één Raad en één Commissie.

5. Op 19 juli 1967 hield het Parlement ingevolge een besluit van zijn bureau in uitgebreide samenstelling, voor het eerst een vergadering van één dag te Luxemburg, noodzakelijk wegens dringende raadplegingen door de Raad.

Daarna werden om functionele redenen alle vergaderingen van korte duur van het Parlement gewoonlijk te Luxemburg gehouden.

Toen de Luxemburgse autoriteiten in 1970 overgingen tot de oprichting van een nieuw administratief gebouw voor de diensten van het Parlement, werden op verzoek van het Parlement in dit gebouw alle nodige voorzieningen aangebracht om er de plenaire vergaderingen en de commissie- en fractievergaderingen te kunnen houden.

6. Bij brief van 4 februari 1971 aan de voorzitter van het Europees Parlement gaf de Franse minister van Buitenlandse Zaken uiting aan de bezorgdheid van de Franse regering over het feit dat in 1971 aanzienlijk meer zittingen buiten Straatsburg zouden plaatshebben, zodat hetgeen als uitzondering gold, nu blijkbaar de regel werd; hij maakte uitdrukkelijk voorbehoud ten aanzien van de desbetreffende besluiten van het Parlement, die — zo schreef hij — niet in overeenstemming waren met de bepalingen van de Verdragen, noch met de beslissingen van de regeringen op dit gebied.

Bij brief van 8 maart 1971 antwoordde de voorzitter van het Parlement, dat het besluit om sommige vergaderingen van ten hoogste twee dagen te Luxemburg in plaats van te Straatsburg te houden, slechts was ingegeven door praktische overwegingen en niet mocht worden gezien als een aantasting van de bevoegdheid van de regeringen om over de keuze van de definitieve zetel van de instellingen te beslissen.

Op 26 januari 1973 zond de Franse minister van Buitenlandse Zaken de voorzitter van het Parlement opnieuw een brief, waarin hij hem op de hoogte bracht van de ernstige ongerustheid van zijn regering over de praktijk van het Parlement om elk jaar een bepaald aantal zittingen te Luxemburg te houden, waaronder in 1973 voor de eerste keer zittingen van lange duur.

7. Na de ondertekening van de Akte betreffende de verkiezing van de vertegenwoordigers in de Vergadering door middel van rechtstreekse algemene verkiezingen, deelde de voorzitter van het Parlement de voorzitter van de Raad bij brief van 6 juli 1977 mee, welke problemen voor de werking van het Parlement voortvloeiden uit de verkiezing van het Parlement via algemene verkiezingen en uit de uitbreiding van het aantal parlementsleden. In deze brief beschreef hij met name de behoeften aan lokalen en vergaderzalen in de drie bestaande arbeidsplaatsen — Straatsburg, Luxemburg en Brussel — en wees hij inzonderheid op de noodzaak een nieuwe grote „hémicycle" voor de plenaire vergaderingen en een groter aantal bureaus ten behoeve van de parlementsleden en de diensten van het Parlement te Luxemburg te bouwen.

In zijn antwoord van 22 september 1977 deelde de voorzitter van de Raad het Parlement mee, dat de regeringen van de Lid-Staten van oordeel waren, dat er geen aanleiding bestond om rechtens of feitelijk wijziging te brengen in de geldende bepalingen betreffende de voorlopige plaatsen van vestiging van de Vergadering, te weten Straatsburg en Luxemburg, waar nog steeds haar secretariaat-generaal en zijn diensten waren ondergebracht, terwijl de parlementscommissies de gewoonte hadden aangenomen te Brussel te vergaderen.

Bij brief van 19 januari 1978 aan de voorzitter van het Parlement sloot de minister van Buitenlandse Zaken van Luxemburg zich bij dit standpunt van de voorzitter van de Raad aan en verklaarde hij, dat de voorlopige vestigingsplaatsen van het Parlement Straatsburg en Luxemburg waren.

Bij brief van 22 september 1978 aan de voorzitter van het Parlement protesteerde de Franse minister van Buitenlandse Zaken tegen het door het uitgebreide bureau van het Parlement opgestelde ontwerp-vergaderschema voor de eerste zes maanden van 1979; hij wees erop, dat Straatsburg de enige plaats van samenkomst van de Vergadering was en dat de voorlopig gegroeide praktijk om sommige vergaderingen van korte duur te Luxemburg te houden, in strijd was met de beslissingen van de regeringen van de Lid-Staten, en hij drong erop aan, dat ten minste drie van de vijf vergaderingen te Straatsburg zouden worden gehouden.

Tijdens de vergadering van het Parlement van 13 februari 1979 legde zijn voorzitter een verklaring af over de initiatieven die werden genomen om te verzekeren dat het via rechtstreekse en algemene verkiezingen verkozen Parlement onder normale omstandigheden kon werken in de bestaande arbeidsplaatsen, en maakte hij met name gewag van contacten met de bevoegde autoriteiten te Straatsburg en te Luxemburg en van oplossingen die te Brussel werden bestudeerd om te zorgen voor de nodige voorzieningen voor plenaire vergaderingen te Straatsburg en te Luxemburg en voor commissie- en fractievergaderingen te Brussel.

8. Na de verkiezing van het Parlement via rechtstreekse en algemene verkiezingen hield het zijn eerste vergaderingen, tussen 17 juli 1979 en juni 1980, te Straatsburg. Toen de nieuwe grote „hémicycle" te Luxemburg in juni 1980 was voltooid, zodat het ook in deze stad in plenaire vergadering kon samenkomen, hadden tussen eind juni 1980 en februari 1981 vier zittingen van het Parlement te Luxemburg plaats.

Op 20 november 1980 nam het Parlement een resolutie „over de zetel van het Europese Parlement" aan, waarin het, bezorgd over de materiële omstandigheden waaronder het moest werken en over de kosten die daarmee gepaard gingen, en verlangend dat een einde werd gemaakt aan de voorlopige regeling betreffende de plaatsen waar het zijn werkzaamheden verrichtte, de regeringen van de Lid-Staten verzocht niet later dan 15 juni 1981 een beslissing terzake te nemen; het verklaarde daarbij dat, „indien de regeringen van de Lid-Staten op deze datum geen beslissing [hadden] genomen, het [Parlement] geen andere keuze [zou] hebben dan zelf de nodige maatregelen ter verbetering van zijn arbeidsomstandigheden te nemen."

Op 12 januari 1981 nam het Parlement een resolutie aan, waarbij het door zijn Bureau voorgestelde vergaderschema voor de eerste zes maanden van 1981, dat twee zittingen te Luxemburg voorzag, werd verworpen; het besloot het vergaderschema voor 1981 in algemene stemming te brengen en zijn zitting van juli 1981 te Straatsburg te houden.

Overeenkomstig deze resolutie werd bij het Parlement een voorstel ingediend betreffende de data en plaats van de vergaderperioden van het Parlement voor 1981. Volgens dit voorstel zouden in het tweede halfjaar van 1981 uitsluitend zittingen te Straatsburg worden gehouden. Het werd door het Parlement tijdens zijn plenaire vergadering van 13 maart 1981 aangenomen.

9. Op 23 en 24 maart 1981 namen de staatshoofden en regeringsleiders van de Lid-Staten, bijeen te Maastricht in het kader van de Europese Raad, onder het opschrift „zetel van de instellingen" het volgende besluit:

„De staatshoofden en regeringsleiders hebben unaniem besloten de status quo te bevestigen voor wat betreft de voorlopige vestigingsplaatsen van de Europese instellingen."

Gevolg gevend aan een memorandum van de Franse regering betreffende de

moeilijkheden die voor de Vergadering bij de vervulling van de haar door de Verdragen toevertrouwde taken voortvloeien uit de omstandigheid dat zij haar werkzaamheden op verschillende plaatsen verricht, belegden de vertegenwoordigers van de regeringen der Lid-Staten bovendien een Conferentie over de zetel van de instellingen van de Gemeenschap, die op 30 juni 1981 werd besloten met een akkoord waarin zij tot de conclusie kwamen, ten eerste, dat overeenkomstig artikel 216 EEG-Verdrag de vaststelling van de zetel van de instellingen van de Gemeenschap tot de uitsluitende bevoegdheid van de regeringen van de Lid-Staten behoort; ten tweede, dat de beslissing van de regeringen van de Lid-Staten, bijeen te Maastricht op 23 en 24 maart 1981, om ten aanzien van de voorlopige vestigingsplaatsten de status quo te bevestigen, binnen de uitoefening van die bevoegdheid valt, en dat deze beslissing niet op de vaststelling van de zetel van de instellingen prejudicieert.

Met betrekking tot dit akkoord beklemtoonde de voorzitter van de Raad tijdens een samenkomst van het uitgebreide bureau van het Parlement met de tien ministers van Buitenlandse Zaken op 16 november 1981, dat de status quo, dat wil zeggen de aanduiding van een zeker aantal voorlopige vestigingsplaatsen, de Conferentie als de meest bevredigende van de verschillende onvolmaakte oplossingen was voorgekomen.

10. Op 7 juli 1981 nam het Parlement, op verslag van zijn politieke commissie, een resolutie aan „over de zetel van de instellingen van de Europese Gemeenschap en met name die van het Europese Parlement" (PB C 234 van 1981, blz. 22). In de considerans van deze resolutie wees het Parlement, zonder afbreuk te willen doen aan de rechten of de plichten van de regeringen van de Lid-Staten in dezen, op de moeilijkheden waarmee het heeft te kampen doordat het zijn werkzaamheden op drie verschillende plaatsen verricht; het overwoog, dat de niet-eerbiediging door de regeringen van de Lid-Staten van de uiterste datum van 15 juni 1981 het ertoe noopt verbetering te brengen in zijn eigen werkomstandigheden, en het verklaarde het recht te hebben te vergaderen en te werken waar het wenst. Het dispositief van de resolutie luidt als volgt:

„Het Europees Parlement

...

1. doet een beroep op de regeringen van de Lid-Staten om hun verdragsverplichting na te komen en eindelijk één enkele zetel voor de instellingen van de Gemeenschap vast te stellen en wenst dat daartoe tijdig de procedure van overleg wordt geopend;

2. is van oordeel dat het van essentieel belang is zijn werkzaamheden in één plaats te concentreren;

3. besluit, in afwachting van de definitieve vaststelling van één enkele plaats voor de plenaire en andere vergaderingen van het Europese Parlement:

   a) de plenaire vergaderingen te Straatsburg te houden,

   b) de commissie- en fractievergaderingen in de regel te Brussel te beleggen,

   c) dat de werkwijze van het secretariaat en de technische diensten van het Parlement dienen te worden herzien om te beantwoorden aan het onder a) en b) gestelde en in het bijzonder om te vermijden dat een groot gedeelte van zijn personeel zich voortdurend moet verplaatsen,

— dat met het oog hierop zoveel mogelijk gebruik dient te worden gemaakt van de modernste telecommunicatiemiddelen, zowel voor persoonlijke contacten als de transmissie van documenten,

— dat tevens ter vergemakkelijking van de samenwerking tussen de instellingen de meest geavanceerde technieken moeten worden gebruikt, terwijl tegelijkertijd ook de weg-, spoorweg- en luchtverbindingen tussen de voornaamste plaatsen waar de Gemeenschap haar werkzaamheden verricht verbeterd moeten worden,

— dat onder de leiding van de Voorzitter en het Bureau in uitgebreide samenstelling de bevoegde organen van het Parlement de te nemen maatregelen zullen uitwerken en de kosten daarvan zullen ramen en vóór afloop van het jaar het Parlement een verslag met voorstellen ter zake zullen voorleggen."

II — Het procesverloop en de conclusies

1. Bij verzoekschrift neergelegd op 7 augustus 1981, heeft het Groothertogdom Luxemburg krachtens, primair, artikel 38 EGKS-Verdrag en, subsidiair en voor zoveel nodig, de artikelen 173 EEG-Verdrag en 146 EGA-Verdrag beroep ingesteld tegen de resolutie van het Parlement van 7 juli 1981.

De procedure heeft een normaal verloop gehad. Op verzoek van het Groothertogdom Luxemburg heeft de president van het Hof, op rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, besloten het Groothertogdom Luxemburg een aanvullende termijn te verlenen om te antwoorden op bepaalde uiteenzettingen in de memorie van dupliek van het Parlement, zonder te prejudiciëren op de vraag of deze uiteenzettingen al dan niet als een nieuw middel in de zin van artikel 42, paragraaf 2, van het Reglement voor de procesvoering zijn te beschouwen. Het Parlement heeft afgezien van antwoord op deze aanvullende opmerkingen van de Luxemburgse regering.

Het Hof heeft, op rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan. Wel heeft het het Parlement een vraag gesteld over de materiële voorzieningen waarover het te Luxemburg, te Straatsburg en te Brussel beschikt, en over de ontwikkeling van het aantal in die plaatsen tewerkgestelde ambtenaren; het Parlement heeft hierop schriftelijk geantwoord.

2. Het *Groothertogdom Luxemburg* concludeert dat het den Hove behage:

— het besluit van de Vergadering van de Europese Gemeenschappen van 7 juli 1981, getiteld „Resolutie over de zetel van de instellingen van de Europese Gemeenschap en met name die van het Europese Parlement", nietig te verklaren wegens onbevoegdheid en schending van wezenlijke vormvoorschriften;

— over de kosten te beslissen naar recht.

Het *Europese Parlement* concludeert dat het den Hove behage:

— het beroep niet-ontvankelijk te verklaren;

— het ten gronde te verwerpen;

— verzoeker in de kosten te verwijzen.

III — Middelen en argumenten van partijen

A — De ontvankelijkheid

1. De mogelijkheid van beroep tegen handelingen van het Parlement

a) Volgens het *Parlement* is het beroep niet-ontvankelijk, omdat noch artikel 38 EGKS-Verdrag, waarop de Luxemburgse regering zich primair beroept, noch de artikelen 173 EEG-Verdrag en 146 EGA-Verdrag, die subsidiair worden ingeroepen, in casu een beroep tegen het Parlement mogelijk maken.

De mogelijkheid om een handeling van de Vergadering te vernietigen, voorzien door artikel 38 EGKS-Verdrag, is niet in het EEG- en het EGA-Verdrag overgenomen, en de artikelen 173 EEG-Verdrag en 146 EGA-Verdrag laten geen beroep tegen handelingen van het Parlement toe. De bevoegdheid van het Hof om handelingen van het Parlement nietig te verklaren, mag niet bij analogie tot het EEG- en het EGA-Verdrag worden uitgebreid; in dat geval zou onder meer moeten worden aangenomen, dat het Parlement het recht heeft krachtens diezelfde bepalingen zelf beroep in te stellen.

Met de bestreden resolutie, die berust op de bevoegdheid van het Parlement om op eigen gezag te bepalen hoe het zijn taken vervult (artikelen 142 EEG-Verdrag, 112 EGA-Verdrag en 25 EGKS-Verdrag), heeft het Parlement op één en dezelfde wijze zijn uit de drie Verdragen voortvloeiende bevoegdheden uitgeoefend. Het is ondenkbaar dat deze resolutie, die de drie Gemeenschappen betreft, in het kader van de EGKS nietig zou worden verklaard, terwijl zij in het EEG- en EGA-kader van kracht zou blijven. Artikel 38 EGKS-Verdrag kan dus niet worden toegepast.

b) De *Luxemburgse regering* wijst erop, dat artikel 38 EGKS-Verdrag ongewijzigd is gebleven na de inwerkingtreding van de Verdragen van Rome en van artikel 2 van de Overeenkomst van 25 maart 1957 betreffende bepaalde Instellingen welke de Europese Gemeenschappen gemeen hebben. Het EGKS-, het EEG- en het EGA-Verdrag worden naast elkaar toegepast. Bijgevolg is een beroep op artikel 38 enkel uitgesloten voor handelingen die betrekking hebben op een aangelegenheid die specifiek en uitsluitend onder de EEG of de EGA ressorteert. Voor besluiten op institutioneel gebied moet artikel 38 verder algemeen worden toegepast, aangezien besluiten betreffende de werking van de Vergadering onsplitsbaar zijn en het feit dat het voortaan om één enkele instelling gaat, geen reden is om een bestaand rechtsmiddel terzijde te stellen.

Wat de ontvankelijkheid van het beroep op grond van de artikelen 173 EEG-Verdrag en 146 EGA-Verdrag betreft, betwist de Luxemburgse regering de stelling, dat de verdragsauteurs het Parlement opzettelijk aan elke wettigheidscontrole hebben willen onttrekken; deze stelling houdt immers geen rekening met de — gelijkluidende — organieke en wezenlijke bepalingen van de artikelen 31 EGKS-Verdrag, 146 EEG-Verdrag, en 136 EGA-Verdrag, die het Hof belasten met de wettigheidscontrole in de meest absolute zin. Een bevoegdheid van het Hof ten aanzien van handelingen van het Parlement is niet excessief of abnormaal. Het grondwettelijk stelsel van verscheidene landen van de Gemeenschap laat de controle van handelingen van een natio-

naal parlement door een rechterlijke instantie of een raad toe. Het verschil tussen de tekst van het EGKS-Verdrag en die van het EEG- en het EGA-Verdrag vindt zijn verklaring hierin, dat een groot gedeelte van de handelingen van de Vergadering in de ogen van de auteurs van deze laatste Verdragen geen echte besluiten waren, aangezien in het oorspronkelijk stelsel van de Verdragen van Rome de Raad en de Commissie de enige instellingen waren die tot taak hadden rechtshandelingen te verrichten. Het zou uiterst gevaarlijk zijn, een rechtens ongecontroleerde en oncontroleerbare macht te laten ontstaan en het Parlement immuniteit van rechtspraak te waarborgen. Een soevereine Vergadering, zelfs indien verkozen via algemene verkiezingen, zou in de huidige situatie onverenigbaar zijn met de oorsprong, de aard en de inrichting van het communautaire stelsel. Overigens is de gedachte dat de soevereiniteit van representatieve instellingen aan de grondwettigheidsstoetsing van hun handelingen in de weg staat, in strijd met de gangbare opvattingen in het liberale constitutionele recht. De onderwerping van de Vergadering aan de controle door de rechter is in beginsel noodzakelijk om de eerbiediging van het recht te verzekeren.

c) Het *Parlement* antwoordt met betrekking tot de vraag of artikel 38 EGKS-Verdrag van toepassing is, dat, aangezien het om autonome rechtsorden gaat, een beroep dat de drie Gemeenschappen in het geding brengt, niet op één enkel Verdrag kan berusten. Het stelsel van rechterlijke controle van de Verdragen van Rome mag niet worden uitgebreid of gewijzigd. De auteurs van de Verdragen van Rome hebben opzettelijk niet voorzien in de mogelijkheid van rechtstreeks beroep tegen het Parlement. De Verdragen van Rome bieden een ruimere én nauwkeuriger omschreven rechtsbescherming dan het EGKS-Verdrag. Verweerders argumenten betreffende een dergelijke uitbreiding of een wijziging van het stelsel van rechterlijke controle, zijn slechts argumenten *de lege ferenda*. De bedoelingen van de verdragsluitende partijen komen trouwens juist in de meest recente Verdragen het best tot uiting, en de vroegere teksten kunnen enkel restrictief worden uitgelegd.

Een op de drie Verdragen berustende maatregel van interne organisatie is dus enkel vatbaar voor rechtstreeks beroep, wanneer de punten ervan die de EGKS betreffen, geïdentificeerd en eruit losgemaakt kunnen worden. Is dit niet het geval, dan blijft de enige mogelijkheid een toetsing op grond van artikel 177 EEG-Verdrag. Deze conclusie wordt bevestigd door het feit, dat in het grondwettelijke stelsel van verscheidene Lid-Staten rechterlijke controle op handelingen van het Parlement als strijdig met het beginsel van de scheiding der machten wordt beschouwd.

Aan dit besluit wordt niet afgedaan door de opdracht van het Hof, de eerbiediging van het recht te verzekeren. Het Hof oefent zijn controle slechts uit met de uitdrukkelijk in de Verdragen voorziene middelen. Het heeft dit beginsel steeds erkend, aangezien het steeds nauwkeurig heeft aangegeven op welke verdragsregel zijn rechtsmacht in een bepaald geval berust. Belanghebbenden genieten tegenover handelingen van het Parlement wel degelijk rechterlijke bescherming, doch daartoe moeten andere procedures worden aangewend. Het Parlement wijst in dit verband op de mogelijkheid, een aansprakelijkheidsactie ex artikel 215, tweede alinea, EEG-Verdrag in te stellen.

2. Het rechtskarakter van de bestreden resolutie

a) Het Parlement voert aan, dat de bestreden resolutie geen besluit is als bedoeld in artikel 38 EGKS-Verdrag, noch een voor beroep vatbare handeling in de zin van de artikelen 173 EEG-Verdrag en 146 EGA-Verdrag.

Het begrip „besluit" omvat enkel beslissingen, dat wil zeggen handelingen die directe rechtsgevolgen teweegbrengen. De vernietiging van een beslissing heeft slechts zin, wanneer zij, anders dan een „verklaring" waarin een politieke opvatting wordt uitgedrukt, rechtsgevolgen heeft.

In ieder geval moet duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen handelingen van het Parlement, die bestemd zijn om ten aanzien van de andere instellingen, en eventueel ten aanzien van de Lid-Staten, gevolgen teweeg te brengen, en die welke betrekking hebben op de interne organisatie van de Vergadering; laatstbedoelde handelingen betreffen een gebied waarop de autonomie van het Parlement door de Verdragen (artikel 25 EGKS-Verdrag) wordt gewaarborgd. Geen beroep is mogelijk tegen een handeling die op het beginsel van de interne autonomie van het Parlement berust.

Zelfs in de veronderstelling dat handelingen van interne organisatie vatbaar zijn voor beroep, blijkt uit een vergelijking tussen de op het ontwerp van de bestreden resolutie ingediende amendementen en de definitieve tekst ervan, dat er geen sprake is van enig rechtsgevolg. Zo zijn amendementen verworpen waarbij van het Parlement een duidelijke beslissing ten gunste van één bepaalde hoofdvestigingsplaats werd verlangd, of waarbij het Bureau werd verzocht de bestaande huurcontracten op te zeggen en alle diensten naar elders over te brengen. De definitieve resolutie past volledig in het kader van het besluit van de vertegenwoordigers van de regeringen van 8 april 1965 over de voorlopige vestigingsplaatsen, waaraan zij uitvoering geeft, en zij heeft bijgevolg geen eigen rechtskarakter.

Tenslotte kan men zich afvragen, of het beroep niet te laat is ingesteld, aangezien de bestreden resolutie slechts een bevestiging is van de besluiten van 12 januari en 13 maart 1981, waartegen Luxemburg geen beroep heeft ingesteld.

b) De *Luxemburgse regering* betoogt dat een „resolutie", naar gelang van haar inhoud, hetzij een raadgevend of declaratoir karakter kan hebben, zoals in het geval van een advies over voorstellen van de Commissie of van resoluties ten gunste van communautaire actie op bepaalde gebieden, hetzij verbindend kan zijn, zoals in het geval van de aanneming van een motie van afkeuring of op begrotingsgebied. Gesteld dat het Parlement zijn bevoegdheid overschrijdt, moet het verbindend karakter van de handeling aan de hand van haar inhoud worden beoordeeld; het feit dat de handeling door een onbevoegde instelling is vastgesteld, betekent bijgevolg niet dat zij geen rechtsgevolgen kan hebben.

Dat in casu de resolutie als een besluit moet worden beschouwd, wordt nog bevestigd door het feit dat zij thans door concrete uitvoeringsmaatregelen wordt gevolgd. De Luxemburgse regering wijst op een informatie-opdracht waarmee het Bureau van het Parlement ondervoorzitter Dankert heeft belast, en in het kader

waarvan het secretariaat, zijn diensten en het personeelscomité zijn ondervraagd en op de hoogte gebracht van de eerste contacten over de beoogde maatregelen tot overplaatsing van personeel en de ontmanteling van de installaties, en op brieven van het personeelscomité over hetzelfde onderwerp. Deze opdracht is gevolgd door een verslag van ondervoorzitter Zagari aan het bureau in uitgebreide samenstelling en aan het Parlement. Na deze onderzoekmaatregelen heeft het Parlement tijdens zijn vergadering van 16 december 1981 een resolutie aangenomen, waarbij het zijn bevoegde organen de opdracht gaf het onderzoek naar oplossingen ter uitvoering van paragraaf 3c van de resolutie van 7 juli 1981 voort te zetten, en ze verzocht voor 30 juni 1982 een verslag over de financiële gevolgen van deze oplossingen voor te leggen. Tijdens het debat dat aan de stemming over deze resolutie voorafging, verklaarde het parlementslid Fergusson, dat Luxemburg voortaan geen arbeidsplaats van het Parlement meer zou zijn.

Er mag niet van worden uitgegaan, dat de bestreden resolutie aan het toezicht van het Hof is onttrokken omdat zij op een zogenaamde interne autonomie van het Parlement berust. Ook voor besluiten van interne orde van het Parlement, gebaseerd op de artikelen 25 EGKS-Verdrag, 142 EEG-Verdrag en 112 EGA-Verdrag, en voor alle met het oog op de werking van de Vergadering vastgestelde regels geldt het wettigheidsbeginsel. Dit wordt bevestigd door de rechtspraak van het Hof, met name de arresten van 12 juli 1957 (gevoegde zaken 7/56 en 3-7/57, Algera e. a. Jurispr. 1957, blz. 85), 12 mei 1964 (zaak 101/63, Wagner, Jurispr. 1964, blz. 405) en 15 september 1981 (zaak 208/80, Lord Bruce of Donington, Jurispr. 1981, blz. 2205). Interne en intercommunautaire handelingen zijn geenszins aan de bevoegdheid van het Hof onttrokken. Het onderscheid tussen externe en interne handelingen wordt ook niet aangenomen in de nationale stelsels van landen die de grondwettigheidstoetsing van parlementaire handelingen kennen, zoals de Bondsrepubliek Duitsland of Frankrijk. Overigens houden de Verdragen, terwijl zij het aan elke instelling overlaten in het kader van de uitoefening van haar interne autonomie haar eigen reglement van orde vast te stellen, de beslissing over de zetel uitdrukkelijk aan de Lid-Staten voor, zodat elke beslissing dienaangaande buiten de sfeer van de interne institutionele autonomie valt.

Het Parlement tracht de draagwijdte van zijn resolutie zodanig te minimaliseren dat zij elke betekenis verliest, hetgeen in tegenspraak is met het feit dat het Parlement eerst een echte ingebrekestelling tot de Lid-Staten had gericht, alsook met de plechtige vorm van de resolutie, het opschrift ervan en de talrijke verwijzingen daarin naar de zetel. Ook uit de considerans van de resolutie, waar de wil van de regeringen om het zetelprobleem op te lossen in twijfel wordt getrokken, blijkt dat de resolutie de actie van het Parlement in de plaats van die van de regeringen wil stellen. De resolutie regelt zelf haar uitvoeringsprocedure, waarmee reeds daadwerkelijk een aanvang is gemaakt.

Uit de materiële inhoud van de in de bestreden resolutie vastgestelde bepalingen blijkt, dat deze de status quo mis-

kent waartoe de Europese Raad van Maastricht heeft besloten en die op 30 juni 1981 is bevestigd door de Conferentie van de regeringen van de Lid-Staten over de zetel van de instellingen. Luxemburg wordt in de alinea's a en b van paragraaf 3 van de resolutie immers niet meer genoemd en men heeft besloten de werkwijze van het secretariaat en van de diensten te herzien en aan te passen aan de eisen die de vestiging van de parlementaire instelling te Brussel en te Straatsburg stelt.

Met betrekking tot de stelling, dat geen beroep meer mogelijk zou zijn wegens het zogezegd bevestigende karakter van de bestreden resolutie, wijst de Luxemburgse regering erop, dat de resolutie van 12 januari 1981 en de stemming op 13 maart 1981 over de data en de plaats van de vergaderperioden slechts betrekking hadden op een bepaalde vergaderperiode respectievelijk op de vergaderperioden in een bepaald jaar, terwijl de bestreden resolutie niet in de tijd beperkt is en tevens een algemene strekking heeft, aangezien zij van toepassing is op alle werkgebieden van het Parlement.

c) Volgens het *Parlement* worden zijn resoluties in de regel beschouwd als „adviezen" of aanbevelingen. Enkel zijn handelingen inzake moties van afkeuring (artikel 24 EGKS-Verdrag), op begrotingsgebied (artikel 78 EGKS-Verdrag) en betreffende herziening van het Verdrag (artikel 95 EGKS-Verdrag) brengen externe rechtsvolgen teweeg. In de bestreden resolutie heeft het Parlement slechts verklaard, dat het zijn plenaire vergaderingen verder te Straatsburg zou houden, en dit „in afwachting van de ... vaststelling van één enkele plaats voor de plenaire en andere vergaderingen van het ... Parlement". De vaststelling van de vergaderplaatsen is een handeling van gewone en interne organisatie van het Parlement. Uit het enkele feit dat in het besluit betreffende de vaststelling van de vergaderperioden alleen van Straatsburg en niet van Luxemburg wordt gesproken, volgt niet dat een dergelijke handeling van interne organisatie verbindend wordt en rechtsgevolgen kan teweegbrengen. De rechtspraak van het Hof bevestigt het bestaan van een dergelijke sfeer van interne autonomie. Het Parlement betwist in dit verband de door de Luxemburgse regering aan deze rechtspraak gegeven uitlegging.

In het kader van het besluit van de regeringen van 1965 is de bepaling van de plaats voor de plenaire zittingen aan de Vergadering overgelaten. Aangezien Straatsburg de stad is die door de regeringen van de Lid-Staten als plaats voor de plenaire vergaderingen is aangewezen en de plenaire vergaderingen te Luxemburg in deze stad zijn gehouden ingevolge een interne beslissing die door een andere interne beslissing kan worden gewijzigd, heeft het Parlement juist in het kader van het besluit van de regeringen van 1965 gehandeld. Wat de werking van het secretariaat en van de technische diensten betreft, geeft de resolutie een eenvoudige opdracht ad referendum aan het Bureau in uitgebreide samenstelling en aan de bevoegde organen, die worden verzocht een verslag voor te leggen. In dit opzicht heeft zij dus geen enkel rechtsgevolg. Het Parlement beklemtoont, dat uitsluitend de officiële handelingen van de instelling in deze context in aanmerking mogen worden genomen, en het verzet zich tegen de pogingen van de Luxemburgse regering het daarheen te leiden dat het Hof ook niet-officiële documenten, zoals individuele standpunten van parlementsleden tijdens een debat of zelfs meningsuitin-

gen van ambtenaren van de instelling, in zijn onderzoek betrekt.

Met betrekking tot zijn stelling, dat de bestreden resolutie wegens haar bevestigend karakter niet vatbaar is voor beroep, voert het Parlement tenslotte nog aan, dat die resolutie, in zoverre zij is aangenomen in afwachting van de vaststelling van één enkele plaats voor de plenaire en andere vergaderingen, als sequeel van het besluit van 13 maart 1981 voorziet in een voorlopige vaststelling voor een periode die zelfs vóór het einde van het jaar had kunnen aflopen.

3. De procesbevoegdheid van verzoeker

a) Het *Parlement* betoogt, dat de Luxemburgse staat niet gelegitimeerd is om in rechte op te treden op een gebied dat, gelijk hijzelf stelt, behoort tot de uitsluitende bevoegdheid van de Lid-Staten tezamen, handelend in onderlinge overeenstemming. Een dergelijk beroep kan alleen door alle Lid-Staten gezamenlijk worden ingesteld. Overeenstemming tussen de Lid-Staten over de opportuniteit van het beroep is er echter niet.

Bovendien heeft de Commissie, die toch over de Verdragen heeft te waken, geen enkel bezwaar gemaakt tegen de resolutie.

b) Volgens de *Luxemburgse regering* vindt dit middel van het Parlement geen enkele steun in de algemene beginselen van procesrecht. De Luxemburgse regering herinnert vooreerst bij wege van analogie aan de nationaalrechtelijke regels inzake de „ondeelbaarheid van rechten", volgens welke elk medesubject van het ondeelbare recht in rechte kan optreden. Bovendien heeft het Hof van de Lid-Staten nooit het bewijs verlangd dat zij bevoegd waren, en zelfs niet dat zij belang hadden om een vordering in te stellen. Het heeft zelfs aanvaard dat een Lid-Staat die met de vaststelling van een verordening door de Raad had ingestemd, later een beroep tot nietigverklaring van diezelfde verordening instelde (arrest van 12 juli 1979, zaak 166/78, Italië t. Raad, Jurispr. 1979, blz. 2575).

Anders dan artikel 170 EEG-Verdrag, bepalen noch artikel 38 EGKS-Verdrag noch de artikelen 173 EEG-Verdrag en 146 EGA-Verdrag, dat de zaak bij de Commissie aanhangig moet worden gemaakt vooraleer beroep tot nietigverklaring wordt ingesteld. Aangezien de beslissing over de zetel alleen aan de Lid-Staten toekent, zou de Commissie op dit gebied trouwens niet kunnen tussenkomen.

c) Volgens het *Parlement* moet een subjectief recht dat aan verscheidene rechtssubjecten toekomt, in beginsel door alle belanghebbenden in rechte worden verdedigd. De communautaire subjecten kunnen enkel beroep instellen ten aanzien van rechten waarover zij kunnen beschikken. Verzoekers stelling houdt geen rekening met het onderscheid tussen de bevoegdheid om als procespartij te kunnen optreden, en het belang dat men moet hebben bij het beroep. Alvorens te stellen dat, om beroep in te stellen op een gebied als dat van de zetel, het bestaan van een „legitimatio ad causam" niet vooraf behoeft te worden aangetoond, zou moeten worden bewezen, hetzij dat een gemeenschapsinstelling een handeling heeft vastgesteld die binnen het toepassingsgebied van artikel 173 valt, in welk geval elke Lid-Staat of elke instelling belang zou hebben bij een actie met het oog op de wettigheidstoetsing van die handeling, hetzij dat artikel 170 EEG-Verdrag van toepassing is. Aangezien de tweede hypothese in casu uitgesloten is, zou de Luxemburgse regering moeten aantonen dat de bestreden resolutie een andere handeling dan een ad-

vies of een aanbeveling in de zin van de artikelen 173 en 189 EEG-Verdrag is, hetgeen niet het geval is. De legitimatie om in rechte op te treden, kan evenmin uit de constitutionele bevoegdheid van de Lid-Staten worden afgeleid.

4. De verplichting van de Lid-Staten om de zetel van de instelling vast te stellen en om bij te dragen tot de goede werking ervan

a) Het *Parlement* is van oordeel, dat de regeringen van de Lid-Staten ingevolge de verplichtingen die op hen rusten en die onder meer in artikel 5 EEG-Verdrag zijn omschreven, dienen bij te dragen tot een betere werking van het Parlement. Een beroep tegen een resolutie die uitsluitend tot doel heeft, de buitengewone situatie waarin het Parlement zich bevindt, te verbeteren zonder afbreuk te doen aan de prerogatieven van de regeringen, schendt het beginsel dat de Lid-Staten verantwoordelijk zijn voor de goede werking van de instellingen van de Gemeenschap.

b) De *Luxemburgse regering* brengt hiertegen in, dat het recht om zich tot de rechter te wenden, behoort tot de elementaire en wezenlijke waarborgen van om het even welk stelsel dat op het beginsel van de eerbiediging van het recht berust. Indien men zegt dat een staat de Verdragen schendt omdat hij in beroep komt bij het Hof van Justitie, doet men afbreuk aan de scheiding der machten, die de grondslag zelf van de Gemeenschappen is, en zou het Hof zijn opdracht, de eerbiediging van het recht te verzekeren, niet langer kunnen vervullen.

c) Het *Parlement* verklaart in dupliek, dat de Lid-Staten, nu zij zich het recht tot vaststelling van de zetel hebben voorbehouden, een „pactum de contrahendo" hebben gesloten, dat de verplichting meebrengt al het nodige te doen om de zetel vast te stellen. Naarmate de samenwerking tussen de Lid-Staten binnen de Gemeenschap vaste vorm krijgt, wordt deze verplichting tot onderhandelen dwingender. Het uitdrukkelijke gebod om alles te doen wat nodig blijkt (artikel 5 EEG-Verdrag) om de Verdragen uit de voeren, betekent onder meer dat de Lid-Staten gehouden zijn te onderhandelen om uitvoering te geven aan een verdragsregel. Het stilzitten van alle Lid-Staten, daaronder begrepen Luxemburg, heeft tot gevolg dat deze laatste staat zich niet tot de rechter kan wenden, dit overeenkomstig beginselen van algemeen volkenrecht en de „estoppel" -leer, volgens welke een staat dient af te zien van beroep op de rechter, wanneer hij middelen kan aanwenden die beter stroken met de geest van internationale samenwerking. Dit beginsel is bevestigd in artikel 5 EEG-Verdrag.

d) Volgens de *Luxemburgse regering* zijn deze laatste argumenten niet-ontvankelijk, omdat zij een nieuw middel vormen in de zin van artikel 42, paragraaf 2, van het Reglement voor de procesvoering. De volkenrechtelijke „estoppel"-leer kan niet in het gemeenschapsrecht worden toegepast. In het gemeenschapsrecht en in de rechtspraak van het Hof is geen enkele regel te vinden volgens welke een door een gezagsorgaan met overschrijding van zijn bevoegdheid genomen maatregel niet wegens onbevoegdheid nietig kan worden verklaard op grond dat het bevoegde gezagsorgaan zijn bevoegdheid niet of niet volledig heeft uitgeoefend. Voorts kan de Luxemburgse regering niet aansprakelijk worden gesteld voor een eventueel stilzitten — dat zeer betrekkelijk is, aangezien de Lid-Staten hun bevoegdheid op het gebied van de zetel, zij het slechts ten dele, hebben uitgeoefend —, nu zij actief aan de besprekingen tussen de regeringen

heeft deelgenomen en het uitblijven van resultaten haar niet kan worden toegerekend.

B — Ten gronde

1. De onbevoegdheid

a) De *Luxemburgse regering* baseert haar beroep voornamelijk op het middel inzake onbevoegdheid. Zij voert aan, dat de bestreden resolutie een beslissing is over de zetel van de instellingen en met name die van het Parlement. Deze aangelegenheid behoort tot de uitsluitende bevoegdheid van de regeringen der Lid-Staten.

Dit volgt uit het opschrift van de resolutie, volgens hetwelk deze „over de zetel" gaat, en uit de strekking ervan. Bovendien heeft het Parlement, alvorens de resolutie te aanvaarden, een exceptie van onbevoegdheid verworpen die gebaseerd was op de overweging dat het Parlement zich niet kon mengen in de verantwoordelijkheid van de regeringen. Het is van belang vast te stellen, dat in de tekst van de resolutie nergens wordt verwezen naar de bevoegdheid van het Parlement om zijn reglement van orde vast te stellen; de resolutie wilde dus duidelijk meer zijn dan een eenvoudige maatregel inzake de organisatie van de werkzaamheden.

Ook inhoudelijk heeft de bestreden resolutie betrekking op de zetel. De bevoegdheid om de zetel van de instellingen vast te stellen, houdt de bevoegdheid in om de arbeidsplaatsen te bepalen. Door bij gebreke van onderlinge overeenstemming over de aanduiding van een zetel voorlopige maatregelen te nemen en verschillende arbeidsplaatsen vast te stellen, hebben de regeringen het mogelijk gemaakt dat de gemeenschapsactiviteiten zich ontplooiden, en hebben zij, zoals de staatshoofden en regeringsleiders laatstelijk op 30 juni 1981 hebben herhaald, in het kader van de hun door de Verdragen voorbehouden bevoegdheid gehandeld. De regeringen van de Lid-Staten hebben zich steeds tegen een verbrokkeling van hun bevoegdheid verzet. De vaststelling van een arbeidsplaats prejudicieert trouwens onvermijdelijk op de beslissing over de zetel. Aan een dergelijke situatie kan geen einde worden gemaakt door een eenzijdig genomen besluit of door een beslissing van een instelling die daartoe niet bevoegd is. Met zijn resolutie van 7 juli 1981 heeft het Parlement zich een recht aangematigd dat steeds alleen aan de Lid-Staten toekwam, en heeft het eenzijdig gehandeld. De nieuwe, door het Parlement vastgestelde bepalingen brengen de toepassing van de opeenvolgende beslissingen van de regeringen van de Lid-Staten en met name de handhaving en de werking van het secretariaat-generaal van de Vergadering en van zijn diensten te Luxemburg in gevaar.

In sommige overwegingen van de resolutie wordt ten onrechte getracht aan te voeren, dat de regeringen van de Lid-Staten hebben verzuimd hun bevoegdheid aan te wenden, met name wat de zetel van het Parlement betreft. Vooreerst wordt een onbevoegd gezagsorgaan niet bevoegd doordat de bevoegde instantie heeft nagelaten gebruik te maken van haar bevoegdheid, of er slechts ten dele gebruik van heeft gemaakt. Voorts hebben de staten niet verzuimd hun bevoegdheid uit te oefenen. De aanduiding van een arbeidsplaats vormt een vaste praktijk, waarvan het Parlement zelf steeds de rechtmatigheid heeft erkend. De regeringen hebben het Parlement er herhaaldelijk aan herinnerd, dat eventuele regelingen ad hoc verenigbaar moesten blijven met hun beslissing over de arbeidsplaats. De resolutie is gekomen op

een ogenblik waarop de regeringen van de Lid-Staten bij twee gelegenheden nogmaals hun bevoegdheid hadden uitgeoefend door de status quo te bevestigen. Zij komt neer op een ongemeen ernstige inbreuk op de aan de Lid-Staten voorbehouden bevoegdheid.

b) Het *Parlement* betoogt dat het opschrift van de resolutie slechts een aanwijzing is. Zij moet uit het oogpunt van haar materiële inhoud worden bekeken. Het Parlement heeft de bevoegdheid van de regeringen van de Lid-Staten inzake de zetel steeds erkend, hetgeen wordt bevestigd door artikel 10, lid 1, van zijn reglement, bepalende dat het Parlement zijn voltallige vergaderingen en zijn bijeenkomsten houdt op de plaats waar zijn zetel overeenkomstig het Verdrag is gevestigd. Door de exceptie van onbevoegdheid te verwerpen heeft het Parlement dus geen interpretatie gegeven aan de tekst van de resolutie, doch eenvoudig nogmaals zijn recht bevestigd om vrijelijk te beraadslagen over de organisatie van zijn werkzaamheden.

De vaststelling van de vergaderplaats van de organen van het Parlement in de bestreden resolutie past juist in het kader van het besluit van de regeringen van de Lid-Staten van 1965, volgens hetwelk Luxemburg, Brussel en Straatsburg voorlopig de plaatsen bijven waar de instellingen van de Gemeenschap gevestigd zijn. In de bestreden resolutie is nergens sprake van de vaststelling van de „zetel". Een uitvoeringsmaatregel betreffende de arbeidsplaats of de organisatie van de werkzaamheden kan geenszins prejudiciëren op de definitieve keuze van de zetel van de instellingen. Anders dan de Luxemburgse regering beweert, bevat de bestreden resolutie geen enkele beslissing over de vestiging van het secretariaat-generaal van het Parlement. Wat de parlementaire vergaderingen te Luxemburg betreft, heeft een andere Lid-Staat de rechtmatigheid van de zittingen van het Parlement te Luxemburg formeel betwist. De resolutie regelt slechts de werkzaamheden van het Parlement.

Het Parlement moet — als instelling en als vertegenwoordiging van de burgers van de Gemeenschappen — van de Lid-Staten eisen dat zij de bepalingen van de Verdragen naleven, en hen daartoe verzoeken onverwijld tot de vaststelling van de zetel van de Gemeenschappen over te gaan. Formeel gezien, staat het aan de Commissie, de nodige maatregelen te nemen om de verdragsbepalingen betreffende de zetel door de Lid-Staten te doen nakomen.

c) De *Luxemburgse regering* betoogt in repliek, dat het Parlement met de bestreden resolutie een handeling betreffende de zetel heeft vastgesteld. Het Parlement is volstrekt onbevoegd om op dit gebied een beslissing te treffen, ongeacht of de Lid-Staten dienaangaande besluiten hebben genomen en zo ja, welke de inhoud daarvan is.

Bovendien maakt de bestreden resolutie inbreuk op de beslissingen van de regeringen. Deze laatste hebben — de laatste keer op 30 juni 1981 — weliswaar gedeeltelijk doch daadwerkelijk en, wat meer is, op formele wijze gebruik gemaakt van hun bevoegdheid.

Deze laatste beslissing van de regeringen van de Lid-Staten houdt in, dat de status quo wordt gehandhaafd. Deze status quo heeft tegelijkertijd een inhoud rechtens, in zoverre hij berust op bepaalde eerdere beslissingen die worden gehandhaafd, en een feitelijke inhoud, in zoverre hij de neerslag is van verklaringen, standpunten en uitleggingen van de betrokken partijen en vooral van de situatie zoals zij zich in werkelijkheid concreet voordoet. De bevestiging van de feitelijke elemen-

ten door het bevoegde gezag verleent deze op hun beurt rechtswaarde. De rechtselementen van de status quo berusten op het besluit van 1965 betreffende de voorlopige arbeidsplaatsen van de instellingen en de vestiging van het secretariaat-generaal van de Vergadering te Luxemburg, alsmede op andere formele gegevens, zoals de brief van de voorzitter van de Raad aan de voorzitter van het Parlement van 22 september 1977 en de verklaring van de voorzitter van het Parlement tijdens de zitting van de Vergadering van 13 februari 1978. De feitelijke elementen van de status quo omvatten het feit dat het secretariaat en zijn diensten vanaf het begin te Luxemburg zijn gevestigd, het feit dat de zittingen te Straatsburg en te Luxemburg worden gehouden, en het feit dat de commissievergaderingen te Brussel worden belegd. Uiteindelijk kan de status quo, wat de arbeidsplaats Luxemburg betreft, aldus worden omschreven, dat Luxemburg de enige arbeidsplaats van het secretariaat en één van de drie vergaderplaatsen van het Parlement is.

Volgens de resolutie nu zijn de vergaderplaatsen Straatsburg en Brussel en moet het secretariaat in functie van deze enige twee vergaderplaatsen worden gereorganiseerd.

Aldus omschreven zijn de inhoud van de status quo en die van de bestreden resolutie onverenigbaar. Wat de vergaderplaatsen betreft, gaat het niet meer — zoals bij de vroegere beslissingen en resoluties — om een besluit waarbij een schema van vergaderperioden of van vergaderingen met aanduiding van de plaats wordt vastgesteld, maar om een definitieve beslissing waarbij Luxemburg wordt uitgeschakeld. De werking van het secretariaat en zijn diensten moet worden herzien in functie van vergaderperioden en vergaderingen die zonder uitzondering buiten de arbeidsplaats van het secretariaat zullen plaatsvinden. Ondanks de voorzichtige bewoordingen en het ogenschijnlijk onschuldige karakter van de in de resolutie opgesomde middelen, is reeds een aanvang gemaakt met uitvoeringsmaatregelen, waardoor eerder verrichte, stilzwijgende overplaatsingen, die neerkomen op de ontmanteling en de geleidelijke overbrenging van het secretariaat, worden bevestigd. De Luxemburgse regering wijst in dit verband op de maatregelen genomen door de ondervoorzitters Dankert en Zagari, waarop zij reeds is ingegaan in het kader van haar argumenten betreffende het rechtskarakter van de bestreden resolutie.

d) Volgens het *Parlement* stelt de litigieuze resolutie niet de zetel van de instellingen vast, doch vormt zij, in zoverre zij betrekking heeft op de zetel, een politieke oproep tot de regeringen van de Lid-Staten en een aanbeveling om bepaalde maatregelen te nemen. Indien werd aangenomen dat het Parlement, door in het opschrift van een resolutie over „de zetel" te spreken en de Lid-Staten te verzoeken dienaangaande een beslissing te treffen, zijn bevoegdheden is te buiten gegaan, zou het Parlement worden beroofd van zijn wezenlijk recht om te beraadslagen en zijn mening kenbaar te maken.

De bestreden resolutie bevestigt op welke wijze de interne werking van het Parlement moet worden georganiseerd. Dit recht om de voor de interne werking van de instelling vereiste maatregelen te treffen, dat het Parlement krachtens artikel 142 EEG-Verdrag en de overeenkomstige bepalingen van de andere Verdra-

gen toekomt en dat door de rechtspraak van het Hof is bevestigd, is het eigenlijk onderwerp van het onderhavige geschil. Alleen de werkzaamheden van het Parlement in zitting worden rechtstreeks door de Verdragen beheerst. Beslissingen om commissies op te richten en een secretariaat in het leven te roepen, berusten daarentegen uitsluitend op zijn recht van interne organisatie.

Enkel de uitoefening van de door artikel 77 EGKS-Verdrag aan de regeringen toegekende prerogatieven is verbindend voor het Parlement. Alle verklaringen van de regeringen van de Lid-Staten op dit gebied waren — zoals uitdrukkelijk werd bepaald — voorlopig en golden „onverminderd de toepassing van de artikelen 77 EGKS-Verdrag, 216 EEG-Verdrag en 189 EGA-Verdrag." Hieruit volgt dat de bevoegdheden waarvan gebruik is gemaakt, niet die zijn welke door de voornoemde artikelen zijn toegekend. Het besluit van 8 april 1965 berust trouwens uitdrukkelijk op artikel 37 van het Fusieverdrag, dat het Parlement niet raakt.

Het Parlement heeft zich steeds aan de inhoud van de voorlopige beslissingen gehouden. Deze beslissingen zijn aangevuld met bepaalde maatregelen die de instellingen op eigen initiatief moesten nemen, gebruik makend van een zekere speelruimte die hun is gelaten, zoals het Parlement dit heeft gedaan door te besluiten zijn secretariaat te Luxemburg onder te brengen.

Wat de plenaire vergaderingen betreft, daarop wordt alleen gezinspeeld — en dan nog op uiterst voorlopige wijze — in de twee verklaringen van de ministers van Buitenlandse Zaken, waarin Straatsburg als vergaderplaats wordt aangeduid. Dat een zeker aantal zittingen te Luxemburg werd gehouden, was het gevolg van een beslissing die het Parlement zelf in het kader van zijn „tolerantiemarge" heeft genomen, en het staat het Parlement dus ook vrij te beslissen, uitsluitend te Straatsburg samen te komen. Wat de oprichting van gebouwen door de Luxemburgse autoriteiten betreft, heeft het Parlement steeds voorbehoud gemaakt ten aanzien van toekomstige beslissingen en ten aanzien van de vaststelling van een zetel. De Luxemburgse regering heeft dus niet aangetoond, dat op het Parlement een verplichting rust om zijn plenaire vergaderingen te Luxemburg te houden.

Van de commissievergaderingen te Brussel wordt in geen enkele tekst van de regeringen gerept. De voorzitter van de Raad heeft in zijn brief van 22 september 1977 akte genomen van deze beslissing van het Parlement. Deze autonome beslissing van het Parlement is nooit door een regering betwist. In dit verband bevestigt de bestreden resolutie slechts een sinds 1958 gegroeide praktijk.

Wat het secretariaat-generaal van het Parlement betreft, is in de in de resolutie vervatte verklaringen geenszins sprake van een verplichting rechtens. Het Parlement heeft gevraagd, dat hem een verslag met voorstellen ter verbetering van zijn arbeidsomstandigheden wordt voorgelegd. De met het oog op de plenaire vergaderingen te Straatsburg en de andere vergaderingen te Brussel noodzakelijke aanpassingen moeten zelfs worden beschouwd als een verplichting, voortvloeiende uit het „goed financieel beheer" dat van elke instelling wordt verlangd (artikel 206 bis, tweede alinea, EEG-Verdrag). Het Parlement houdt reeds lang de nodige voorzieningen voor het goede verloop van zijn werkzaamheden te Brussel in stand, zonder dat dit door de regeringen als een schending van de Verdragen is beschouwd. Het is nauwelijks denkbaar, dat Luxemburg zich wil mengen in de voorbereiding van louter administratieve oplossingen binnen een gemeenschapsinstelling en aldus de in artikel 5 EEG-Verdrag neergelegde

verplichtingen wil schenden. Het Parlement heeft zich nooit onvoorwaardelijk verbonden ten aanzien van de hem ter beschikking gestelde infrastructuur, teneinde duidelijk te maken dat het de Lid-Staten moet blijven vrijstaan een beslissing over de zetel te nemen, zelfs indien daardoor de huidige arbeidsplaatsen worden gewijzigd. Bovendien wenst het Parlement zijn volledige vrijheid van handelen te behouden om zelf zijn organisatie en werking te regelen.

2. De schending van wezenlijke vormvoorschriften

a) De *Luxemburgse regering* voert voorts aan, dat er wezenlijke vormvoorschriften zijn geschonden omdat er volgens artikel 77 EGKS-Verdrag wilsovereenstemming moet bestaan tussen de regeringen van de Lid-Staten, die elke beslissing omtrent de zetel in onderlinge overeenstemming moeten nemen. In een geval als het onderhavige gaan schending van wezenlijke vormvoorschriften en onbevoegdheid hand in hand. Bovendien rijst de vraag, of het Parlement bij de aanneming van de bestreden resolutie wel de geldende regels heeft gevolgd, in zoverre het enkel over het verslag van zijn politieke commissie heeft beraadslaagd, zonder dat zijn juridische commissie is geraadpleegd.

b) Het *Parlement* beklemtoont, dat de aanneming van de litigieuze resolutie niet aan bepaalde vormen was gebonden en geen gekwalificeerde meerderheid vereiste. Schending van een vormvoorschrift kan enkel berusten op de grond dat het orgaan dat de handeling heeft verricht, onbevoegd was. Volgens artikel 101 van het reglement van orde was geen advies van een andere commissie vereist. Bijgevolg zijn de voorgeschreven vormen nageleefd.

IV — Mondelinge behandeling

Ter terechtzitting van 20 oktober 1982 zijn mondelinge opmerkingen gemaakt door het Groothertogdom Luxemburg, vertegenwoordigd door J. Boulouis, A. Elvinger, advocaat, en F. Jacobs, barrister, en door het Europees Parlement, vertegenwoordigd door F. Pasetti-Bombardella, A. Migliazza en R. Bieber.

De advocaat-generaal heeft ter terechtzitting van 7 december 1982 conclusie genomen.

In rechte

1 Bij verzoekschrift, neergelegd ter griffie van het Hof op 7 augustus 1981, heeft het Groothertogdom Luxemburg krachtens artikel 38 EGKS-Verdrag en, subsidiair, krachtens de artikelen 173 EEG-Verdrag en 146 EGA-Verdrag beroep ingesteld tot nietigverklaring van de resolutie van het Europees Parlement van 7 juni 1981 over de zetel van de instellingen van de Europese Gemeenschap en met name die van het Europees Parlement (PB C 234 van 1981, blz. 22).

2 Volgens artikel 77 EGKS-Verdrag en de artikelen 216 EEG-Verdrag en 189 EGA-Verdrag wordt de zetel van de instellingen van de Gemeenschap in onderlinge overeenstemming door de Lid-Staten vastgesteld. Deze hebben evenwel nog geen enkele beslissing tot vaststelling van de zetel van het Europees Parlement en van de andere instellingen genomen en zich ertoe beperkt, voorlopige arbeidsplaatsen aan te wijzen.

3 Overeenkomstig de beslissing, door de ministers van Buitenlandse Zaken van de Lid-Staten op 25 juli 1952 genomen bij de inwerkingtreding van het EGKS-Verdrag, vingen de Hoge Autoriteit en het Hof van Justitie hun werkzaamheden aan te Luxemburg en hield de Vergadering aanvankelijk haar zittingen te Straatsburg. Haar secretariaat werd evenwel gevestigd te Luxemburg, in welke stad ook de Raad van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal samenkwam en waar de diensten van de Raad en van de Hoge Autoriteit waren ondergebracht. Tijdens een bijeenkomst op 7 januari 1958 ter gelegenheid van de inwerkingtreding van het EEG- en het EGA-Verdrag besloten de ministers van Buitenlandse Zaken, na te zijn overeengekomen alle Europese organisaties van de Zes in dezelfde plaats te laten vergaderen zodra deze concentratie daadwerkelijk kon worden verwezenlijkt en in overeenstemming was met de bepalingen van de Verdragen, onder meer dat de Vergadering zou samenkomen te Straatsburg. Nadat de door deze Verdragen ingestelde Raden en Commissies zich te Brussel hadden gevestigd, groeide geleidelijk de praktijk dat de commissies en de fracties van het Parlement hun vergaderingen voor een groot gedeelte ook in deze stad belegden.

4 Tengevolge van het Verdrag van 8 april 1965 tot instelling van één Raad en één Commissie welke de Europese Gemeenschappen gemeen hebben, in werking getreden op 1 juli 1967, kwam het tot een hergroepering van de diensten van deze instellingen en dus tot een overplaatsing van het personeel van de Hoge Autoriteit van de EGKS naar Brussel. Artikel 37 van dit Verdrag bepaalde dat, onverminderd de toepassing van de artikelen 77 EGKS-Verdrag, 216 EEG-Verdrag en 189 EGA-Verdrag, de vertegenwoordigers van de regeringen van de Lid-Staten „de bepalingen vaststellen welke nodig zijn voor het oplossen van bepaalde bijzondere vraagstukken met betrekking tot het Groothertogdom Luxemburg, die voortvloeien uit de instelling van één Raad en één Commissie."

5 Op grond van dit artikel namen de vertegenwoordigers van de regeringen van de Lid-Staten bij de ondertekening van voornoemd Verdrag een besluit betreffende de voorlopige vestiging van bepaalde instellingen en van bepaalde

diensten van de Gemeenschappen (PB L 152 van 1967, blz. 18), dat op dezelfde dag als het Verdrag van 8 april 1965 in werking trad. Artikel 1 van dit besluit bepaalt:

„Luxemburg, Brussel en Straatsburg blijven voorlopig de plaatsen waar de instellingen der Gemeenschappen gevestigd zijn."

Volgens het besluit zouden sommige zittingen van de Raad te Luxemburg worden gehouden en zouden bepaalde communautaire instellingen, organen en diensten te Luxemburg worden gevestigd. Met betrekking tot het Europees Parlement bepaalt artikel 4:

„Het secretariaat-generaal van het Europese Parlement en zijn diensten blijven te Luxemburg gevestigd."

Artikel 12 luidt als volgt:

„Behoudens het bovenstaande, raakt dit besluit [niet] de plaatsen waar de instellingen en diensten der Europese Gemeenschappen voorlopig gevestigd zijn, zoals deze voortvloeien uit vroegere beslissingen der regeringen . . .".

6 Vanaf juli 1967 werd het praktijk, dat het Parlement een gedeelte van zijn zittingen te Luxemburg hield; het aantal zittingsdagen te Luxemburg liep in de jaren 1975-1978 zelfs op tot bijna de helft van het totale aantal zittingsdagen van het Parlement. Op verzoek van het Parlement werden in de door de Luxemburgse autoriteiten ten behoeve van het Parlement opgerichte gebouwen de nodige lokalen en voorzieningen ingericht om er de plenaire vergaderingen en de commissie- en fractievergaderingen te kunnen houden. In 1971, 1973 en 1978 protesteerde de Franse regering bij het Parlement tegen deze praktijk om zittingen te Luxemburg te houden.

7 Na de ondertekening van de Akte betreffende de verkiezing van de vertegenwoordigers in de Vergadering door middel van rechtstreekse algemene verkiezingen, vestigde de voorzitter van het Parlement bij brief van 6 juli 1977 de aandacht van de voorzitter van de Raad op de problemen die, in het vooruitzicht van de algemene verkiezingen en de uitbreiding van het aantal parlementsleden, voor de werking van het Parlement voortvloeiden uit het bestaan van drie arbeidsplaatsen. In zijn antwoord van 22 september 1977 deelde de voorzitter van de Raad het Parlement mee, dat de regeringen van

de Lid-Staten van oordeel waren, dat er geen aanleiding bestond om de geldende bepalingen betreffende de voorlopige plaatsen van vestiging van de Vergadering rechtens of feitelijk te wijzigen. Deze plaatsen waren — zo schreef hij — zowel Straatsburg als Luxemburg, waar nog steeds haar secretariaat-generaal en zijn diensten waren ondergebracht, terwijl de parlementscommissies de gewoonte hadden aangenomen te Brussel te vergaderen, met de strikt noodzakelijke voorzieningen om het goede verloop van dergelijke vergaderingen te verzekeren.

8 Na zijn verkiezing via rechtstreekse en algemene verkiezingen hield het Parlement zijn eerste zittingen, tussen juli 1979 en juni 1980, te Straatsburg. Na de voltooiing van de nieuwe grote „hémicycle" die op verzoek van het Parlement te Luxemburg was gebouwd, hadden tussen juni 1980 en februari 1981 vier zittingen plaats te Luxemburg.

9 Op 20 november 1980 nam het Parlement een resolutie aan waarin het, bezorgd over de materiële omstandigheden waaronder het moest werken en over de kosten die daarmee gepaard gingen, en verlangend dat een einde werd gemaakt aan de voorlopige regeling betreffende de plaatsen waar het zijn werkzaamheden verrichtte, de regeringen van de Lid-Staten verzocht uiterlijk op 15 juni 1981 een beslissing over zijn zetel te nemen, en verklaarde dat het Parlement bij gebreke van een dergelijke beslissing geen andere keuze zou hebben dan zelf de nodige maatregelen ter verbetering van zijn arbeidsomstandigheden te nemen.

10 Op 12 januari 1981 verwierp de plenaire vergadering van het Parlement het door zijn Bureau opgestelde schema van vergaderperioden, op grond dat dit twee vergaderperioden te Luxemburg gedurende het eerste halfjaar vermeldde. Het besloot het schema van vergaderperioden voor 1981 in de plenaire vergadering in stemming te brengen en zijn juli-zitting te Straatsburg te houden. Overeenkomstig deze resolutie werd een voorstel betreffende de data en plaats van de vergaderperioden voor 1981, volgens hetwelk tijdens het tweede halfjaar van 1981 alleen te Straatsburg zittingen zouden worden gehouden, aan het Parlement voorgelegd en op 13 maart 1981 aangenomen.

11 Gevolg gevend aan een memorandum van de Franse regering, waarin werd gewezen op de moeilijkheden die de Vergadering bij de vervulling van de haar door de Verdragen toevertrouwde taken ondervond ten gevolge van het feit dat zij haar werkzaamheden in verschillende arbeidsplaatsen moest ver-

richten, kwamen de vertegenwoordigers van de regeringen van de Lid-Staten eind 1980 — begin 1981 bijeen in het kader van de Conferentie over de zetel van de instellingen van de Gemeenschap. Deze Conferentie was van oordeel, dat er nog steeds meningsverschillen bestonden en dat van de verschillende onvolmaakte oplossingen de status quo — dat wil zeggen de aanwijzing van een zeker aantal voorlopige arbeidsplaatsen — de meest bevredigende was. Op 23 en 24 maart 1981 besloten de staatshoofden en regeringsleiders van de Lid-Staten, bijeen te Maastricht in het kader van de Europese Raad, dan ook eenparig „de status quo te bevestigen voor wat betreft de voorlopige vestigingsplaatsen van de Europese instellingen". De Conferentie over de zetel van de instellingen nam akte van deze beslissing en ging op 30 juni 1981 uiteen; zij bevestigde nogmaals het standpunt van de regeringen van de Lid-Staten, dat de vaststelling van de zetel van de instellingen tot hun uitsluitende bevoegdheid behoort. Voorts stelde zij vast, dat de beslissing van Maastricht binnen de uitoefening van deze bevoegdheid valt en niet op de vaststelling van de zetel van de instellingen prejudicieert.

12 Op 7 juli 1981 nam het Parlement de bestreden resolutie aan. In deze resolutie verklaart het met name, dat het geen afbreuk wil doen aan de rechten of de plichten van de regeringen van de Lid-Staten in dezen, dat de moeilijkheden waarmee het heeft te kampen doordat het in drie verschillende steden werkzaam is, het noodzakelijk maken zijn arbeid in één enkele plaats te concentreren, en dat de niet-eerbiediging door de regeringen van de Lid-Staten van de uiterste datum van 15 juni 1981 het ertoe noopt verbetering te brengen in zijn eigen werkomstandigheden. Na te hebben verklaard dat het het recht heeft „te vergaderen en te werken waar het wenst", doet het Parlement een beroep op de regeringen van de Lid-Staten om hun verdragsverplichting na te komen en één enkele zetel voor de instellingen vast te stellen, geeft het als zijn mening te kennen dat het van essentieel belang is zijn werkzaamheden in één plaats te concentreren, en besluit het

„. . .

3. . . ., in afwachting van de definitieve vaststelling van één enkele plaats voor de plenaire en andere vergaderingen van het Europese Parlement:

a) de plenaire vergaderingen te Straatsburg te houden,

b) de commissie- en fractievergaderingen in de regel te Brussel te beleggen,

c) dat de werkwijze van het secretariaat en de technische diensten van het Parlement dienen te worden herzien om te beantwoorden aan het onder a) en b) gestelde en in het bijzonder om te vermijden dat een groot gedeelte van zijn personeel zich voortdurend moet verplaatsen,

— dat met het oog hierop zoveel mogelijk gebruik dient te worden gemaakt van de modernste telecommunicatiemiddelen, zowel voor persoonlijke contacten als de transmissie van documenten,

— dat tevens ter vergemakkelijking van de samenwerking tussen de instellingen de meest geavanceerde technieken moeten worden gebruikt, terwijl tegelijkertijd ook de weg-, spoorweg- en luchtverbindingen tussen de voornaamste plaatsen waar de Gemeenschap haar werkzaamheden verricht verbeterd moeten worden,

— dat onder leiding van de Voorzitter en het Bureau in uitgebreide samenstelling de bevoegde organen van het Parlement de te nemen maatregelen zullen uitwerken en de kosten daarvan zullen ramen en vóór afloop van het jaar het Parlement een verslag met voorstellen ter zake zullen voorleggen."

De ontvankelijkheid

13 Tegen het beroep van het Groothertogdom Luxemburg tot nietigverklaring van deze resolutie heeft het Parlement verschillende excepties van niet-ontvankelijkheid opgeworpen, die eerst moeten worden onderzocht.

1. De mogelijkheid van beroep tegen een handeling van het Parlement

14 Volgens het Parlement is het beroep niet-ontvankelijk omdat in casu noch artikel 38 EGKS-Verdrag noch de artikelen 173 EEG-Verdrag en 146 EGA-Verdrag beroep tegen handelingen van het Parlement toelaten. Wat artikel 38 EGKS-Verdrag betreft, zou dit volgen uit het feit dat het Parlement, met de bestreden resolutie, slechts eenmaal en op onsplitsbare wijze gebruik heeft gemaakt van zijn uit de drie Verdragen voortvloeiende bevoegdheden; de resolutie zou derhalve niet nietig kunnen worden verklaard voor zover zij enkel binnen de sfeer van het EGKS-Verdrag ligt. Voorts heeft het Parlement gewezen op het beginsel van de scheiding der machten en beklemtoond, dat de bestreden resolutie berust op de bevoegdheid van het Parlement om op soevereine wijze te bepalen hoe het zijn taken vervult.

15 Volgens de Luxemburgse regering is een beroep op artikel 38 EGKS-Verdrag enkel uitgesloten bij handelingen die betrekking hebben op een aangelegenheid die specifiek en uitsluitend binnen de sfeer van het EEG- of het EGA-Verdrag valt. Bovendien zouden de artikelen 173 EEG-Verdrag en 146 EGA-Verdrag, waarop het beroep subsidiair berust, ruim moeten worden uitgelegd, rekening houdende met de uitbreiding van de bevoegdheden van het Parlement, teneinde leemten in de door het Hof gewaarborgde rechtsbescherming te voorkomen.

16 Artikel 38, eerste alinea, EKGS-Verdrag bepaalt: „Het Hof kan op verzoek van één der deelnemende staten of van de Hoge Autoriteit de besluiten van de Vergadering of van de Raad vernietigen." Dat een Lid-Staat bij het Hof beroep kan instellen tegen handelingen van het Parlement, die onder dit Verdrag ressorteren, kan dus niet in twijfel worden getrokken. Volgens de derde alinea van genoemd artikel is dit evenwel enkel mogelijk op grond van onbevoegdheid of schending van wezenlijke vormvoorschriften.

17 Volgens de artikelen 173, eerste alinea, EEG-Verdrag en 146, eerste alinea, EGA-Verdrag „gaat het Hof van Justitie de wettigheid na van de handelingen van de Raad en van de Commissie" en is het te dien einde „bevoegd uitspraak te doen inzake elk door een Lid-Staat, de Raad of de Commissie ingesteld beroep". Actieve of passieve deelneming van het Parlement aan gedingen voor het Hof is in deze artikelen niet uitdrukkelijk voorzien.

18 Volgens de Overeenkomst van 25 maart 1957 betreffende bepaalde instellingen welke de Europese Gemeenschappen gemeen hebben, worden de algemene en bijzondere bevoegdheden die de drie Verdragen aan het Parlement en het Hof toekennen, uitgeoefend „overeenkomstig de bepalingen" respectievelijk „onder voorwaarden onderscheidenlijk in die Verdragen gesteld". De desbetreffende verschillen tussen de onderscheiden Verdragen zijn dus door de oprichting van deze gemeenschappelijke instellingen niet opgeheven.

19 Aangezien het ene Parlement een instelling is die de drie Gemeenschappen gemeen hebben, handelt het noodzakelijkerwijs binnen de sfeer van de drie Verdragen — het EGKS-Verdrag daaronder begrepen — wanneer het een resolutie aanvaardt die betrekking heeft op zijn werking als instelling en op de organisatie van zijn secretariaat. Bijgevolg is het Hof bevoegd en staan

de rechtswegen van artikel 38, eerste alinea, EGKS-Verdrag open indien het gaat om handelingen zoals de bestreden resolutie, die tegelijkertijd en onsplitsbaar binnen de sfeer van de drie Verdragen vallen.

20 Nu artikel 38, eerste alinea, EGKS-Verdrag in casu toepasselijk is, behoeft niet te worden ingegaan op de vraag of de beginselen inzake de eerbiediging van de wettigheid en de terzake door het Hof uitgeoefende controle, zoals neergelegd in de artikelen 164 EEG-Verdrag en 136 EGA-Verdrag, verlangen dat de artikelen 173 EEG-Verdrag en 146 EGA-Verdrag in die zin worden uitgelegd, dat het Parlement partij kan zijn in een geding voor het Hof.

21 Bijgevolg moet deze exceptie worden verworpen.

2. De actieve procesbevoegdheid van het Groothertogdom Luxemburg

22 Het Parlement heeft aangevoerd, dat het beroep niet-ontvankelijk is omdat het is ingesteld door één enkele Lid-Staat, terwijl het recht om de zetel vast te stellen, toekomt aan de regeringen van alle Lid-Staten, handelend in onderlinge overeenstemming. Een dergelijk beroep zou door de Lid-Staten gezamenlijk of anders door de Commissie moeten worden ingesteld. Bovendien zou het instellen van het beroep in strijd zijn met het „estoppel"-beginsel, in zoverre het feit dat de Lid-Staten — Luxemburg daaronder begrepen — niet het nodige hebben gedaan om tot een akkoord over de zetel van het Parlement te komen, zich ertegen verzet dat Luxemburg zijn toevlucht neemt tot rechtsmiddelen.

23 De Luxemburgse regering wijst erop, dat artikel 38 EGKS-Verdrag geenszins verlangt dat de Lid-Staten hun procesbevoegdheid of hun procesbelang aantonen. In ieder geval zou elke Lid-Staat het recht hebben in rechte op te treden, en zich dus afzonderlijk tot het Hof kunnen wenden. De volkenrechtelijke „estoppel"-leer zou niet van toepassing zijn in het gemeenschapsrecht. Bovendien zou de Luxemburgse regering niet aansprakelijk kunnen worden gesteld voor een eventueel verzuim van de Lid-Staten, aangezien haar niet kan worden verweten dat de onderhandelingen, waaraan zij actief heeft deelgenomen, geen resultaat hebben opgeleverd.

24 Volgens artikel 38, eerste alinea, EGKS-Verdrag kunnen besluiten van het Parlement of van de Raad nietig worden verklaard „op verzoek van één

der deelnemende staten of van de Hoge Autoriteit". Anders dan bij de bepalingen die voorzien in beroepswegen ten behoeve van ondernemingen en verenigingen, zoals artikel 33, tweede alinea, EGKS-Verdrag, is voor de uitoefening van het vorderingsrecht van een Lid-Staat of van de Hoge Autoriteit geenszins vereist dat deze hun procesbevoegdheid of procesbelang aantonen.

25 Bijgevolg staat het beroep bedoeld in artikel 38, eerste alinea, open voor elke Lid-Staat afzonderlijk en hangt de ontvankelijkheid van een krachtens dit artikel ingesteld beroep niet af van de omstandigheid dat ook andere Lid-Staten of de Commissie partij zijn bij de procedure voor het Hof.

26 Een eventueel verzuim van de Lid-Staten gezamenlijk om van hun bevoegdheden gebruik te maken, kan dus geen beletsel zijn voor de ontvankelijkheid van een beroep tegen een beweerde inbreuk door het Parlement op die bevoegdheden. Aangezien het gaat om vragen die betrekking hebben op de institutionele structuur van de Gemeenschap, mag de ontvankelijkheid van het beroep van een Lid-Staat bovendien niet afhangen van vroegere verzuimen of vergissingen van de regeringen van de Lid-Staten.

27 Ook deze exceptie moet dus worden verworpen.

3. Het rechtskarakter van de bestreden resolutie

28 Volgens het Parlement is de bestreden resolutie geen besluit in de zin van artikel 38 EGKS-Verdrag, omdat zij enkel betrekking heeft op de interne organisatie van het Parlement en van zijn diensten en dus geen rechtsgevolgen teweegbrengt. Het zou gaan om een handeling die berust op de bevoegdheid van het Parlement op het stuk van zijn interne organisatie en die bovendien volledig past in het kader van de beslissingen van de regeringen van de Lid-Staten.

29 Volgens de Luxemburgse regering wilde het Parlement met de bestreden resolutie zijn eigen beslissing met betrekking tot het zetelvraagstuk in de plaats stellen van die van de regeringen der Lid-Staten. Bovendien betwist zij, dat handelingen van interne organisatie als zodanig aan de controle van het Hof zijn onttrokken.

30 Dienaangaande moet worden opgemerkt, dat de rechtsgevolgen van de bestreden resolutie niet kunnen worden beoordeeld zonder in te gaan op haar inhoud en op de vraag of de bevoegdheidsregels in acht zijn genomen, punten die de grond van de zaak betreffen, die hierna ter beoordeling staat.

Ten gronde

31 Tot staving van haar beroep voert de Luxemburgse regering overeenkomstig artikel 38 EGKS-Verdrag twee middelen aan, te weten onbevoegdheid en schending van wezenlijke vormvoorschriften.

1. De onbevoegdheid

32 De Luxemburgse regering voert in de eerste plaats aan, dat het Parlement niet bevoegd is om over de zetel van de instellingen te beslissen, daar de bevoegdheid te dier zake aan de Lid-Staten is voorbehouden. Zowel naar opschrift als naar inhoud zou de bestreden resolutie betrekking hebben op de zetel van het Parlement, ten aanzien waarvan het Parlement volstrekt onbevoegd is, ongeacht of de Lid-Staten dienaangaande beslissingen hebben genomen en welke de inhoud daarvan is. Bovendien zou de bestreden resolutie inbreuk maken op de krachtens die bevoegdheid genomen besluiten van de regeringen betreffende de voorlopige vestigingsplaatsen van de instellingen. Door de vaste praktijk van vergaderperioden te Luxemburg op te geven, zou het Parlement inbreuk hebben gemaakt op het besluit tot bevestiging van de status quo, genomen door de staatshoofden en regeringsleiders van de Lid-Staten te Maastricht op 23 en 24 maart 1981 alsook in het kader van de Conferentie over de zetel van de instellingen van de Gemeenschap op 30 juni 1981. Door te beslissen dat de werkwijze van het secretariaat en van de diensten van het Parlement moet worden afgestemd op de plenaire vergaderingen te Straatsburg en de commissie- en fractievergaderingen te Brussel, zou het Parlement artikel 4 van het besluit van 8 april 1965 hebben geschonden.

33 Het Parlement betoogt, dat de regeringen van de Lid-Staten nooit gebruik hebben gemaakt van hun bevoegdheid de zetel vast te stellen, zodat er van een inbreuk op deze bevoegdheid geen sprake kan zijn. In ieder geval zou de bestreden resolutie enerzijds een politieke oproep tot de regeringen van de Lid-Staten zijn om bepaalde maatregelen op het gebied van de zetel te nemen, en anderzijds een maatregel van interne organisatie, vastgesteld

overeenkomstig de artikelen 142 EEG-Verdrag, 112 EGA-Verdrag en 25 EGKS-Verdrag. Deze maatregel van interne organisatie zou in overeenstemming zijn met de beslissingen van de regeringen van de Lid-Staten betreffende de voorlopige vestigingsplaatsen en met name, wat de plenaire vergaderingen betreft, met de verklaringen van de ministers van Buitenlandse Zaken van 25 juli 1952 en 7 januari 1958. Dat de commissie- en fractievergaderingen te Brussel worden gehouden, zou een vaste praktijk zijn en hieromtrent zou er niets zijn geregeld. Het Parlement zou in zijn bestreden resolutie geen enkele beslissing over de vestiging van het secretariaat-generaal hebben genomen en slechts aandacht hebben gehad voor de goede werking van de instelling en voor het gebruik van bepaalde moderne technieken. Voorts zou het hier niet gaan om de zetel van de instelling, maar om haar interne organisatie, waarvoor het Parlement de voor een goed beheer vereiste maatregelen mag en zelfs moet nemen.

a) De bevoegdheid inzake het vraagstuk van de zetel en de arbeidsplaatsen

34 Om op dit middel te kunnen beslissen moet vooreerst worden onderzocht welke bevoegdheden de regeringen van de Lid-Staten respectievelijk het Parlement terzake hebben.

35 Volgens artikel 77 EGKS-Verdrag en de artikelen 216 EEG-Verdrag en 189 EGA-Verdrag staat het aan de regeringen van de Lid-Staten, de zetel van de instellingen vast te stellen. In zoverre deze bepalingen de Lid-Staten bevoegd verklaren de zetel vast te stellen, leggen zij hun tevens de verantwoordelijkheid op om de institutionele bepalingen van de Verdragen, die de goede werking van de Gemeenschappen moeten verzekeren, op dit punt te vervolledigen. Bijgevolg zijn de Lid-Staten niet enkel gerechtigd, doch ook verplicht deze bevoegdheid uit te oefenen.

36 Vaststaat, dat de regeringen van de Lid-Staten hun verplichting om de zetel van de instellingen overeenkomstig de bepalingen van de Verdragen vast te stellen, nog niet zijn nagekomen. Zoals uit vorenstaand feitenrelaas blijkt, hebben zij evenwel herhaaldelijk beslissingen genomen waarbij voorlopige arbeidsplaatsen voor de instellingen zijn vastgesteld, zulks op grond van diezelfde bevoegdheid en, wat het besluit van 8 april 1965 betreft, op grond van de bevoegdheid die uitdrukkelijk is verleend bij artikel 37 van voornoemd

Verdrag tot instelling van één Rad en één Commissie welke de Europese Gemeenschappen gemeen hebben.

37 Er zij evenwel op gewezen, dat ingevolge het met name in artikel 5 EEG-Verdrag tot uitdrukking gebrachte beginsel dat de Lid-Staten en de gemeenschapsinstellingen over en weer tot loyale samenwerking verplicht, de regeringen van de Lid-Staten — bij hun voorlopige beslissingen — de bevoegdheid van het Parlement om zijn eigen interne organisatie te regelen, moeten respecteren. Zij dienen ervoor te waken dat dergelijke beslissingen de goede werking van het Parlement belemmeren.

38 Anderzijds is het Parlement op grond van de interne organisatiebevoegdheid die het ontleent aan de artikelen 25 EGKS-Verdrag, 142 EEG-Verdrag en 112 EGA-Verdrag gerechtigd, passende maatregelen te nemen om zijn goede werking en het goede verloop van zijn procedures te verzekeren. Ingevolge voornoemde wederzijdse verplichting tot loyale samenwerking moeten evenwel de besluiten van het Parlement op hun beurt de bevoegdheid van de regeringen van de Lid-Staten om de zetel van de instellingen vast te stellen, alsmede de bestaande voorlopige beslissingen eerbiedigen.

39 Bovendien moet worden beklemtoond, dat de bevoegdheid van de regeringen der Lid-Staten terzake geen afbreuk doet aan de eigen bevoegdheid van het Parlement om te beraadslagen over alle vraagstukken die de Gemeenschappen aanbelangen, resoluties over die vraagstukken aan te nemen en de regeringen tot handelen uit te nodigen.

40 Mitsdien kan niet worden gezegd dat het Parlement zijn bevoegdheid te buiten is gegaan door het enkele feit dat het een resolutie heeft aangenomen over „de zetel van de instellingen van de Europese Gemeenschappen en met name die van het Europese Parlement" en waarin het vraagstuk van de arbeidsplaats wordt behandeld. Om te kunnen beoordelen of het Parlement onbevoegd was de bestreden resolutie aan te nemen, moet worden onderzocht wat de eigenlijke inhoud is van de resolutie, en met name van de derde paragraaf ervan, en moet die inhoud worden getoetst aan de vorenbedoelde verplichting om de respectieve bevoegdheden terzake van de Lid-Staten en het Parlement te respecteren.

b) De plenaire vergaderingen

41 Om te beginnen wordt in de derde paragraaf van de bestreden resolutie sub a besloten, in afwachting van de definitieve vaststelling van één enkele plaats voor de plenaire en andere vergaderingen van het Europees Parlement, de plenaire vergaderingen te Straatsburg te houden.

42 Daaromtrent moet worden vastgesteld dat, ofschoon in het besluit van 8 april 1965 niet uitdrukkelijk wordt uitgesproken over de zittingen van het Parlement, volgens artikel 1 ervan „Luxemburg, Brussel en Straatsburg voorlopig de plaatsen blijven waar de instellingen der Gemeenschappen gevestigd zijn." In die tijd nu waren de plenaire vergaderingen van het Parlement de enige activiteit van de gemeenschapsinstellingen, die in de regel te Straatsburg plaatsvond. Reeds uit de verklaringen van de ministers van Buitenlandse Zaken ter gelegenheid van de inwerkingtreding van het EGKS-Verdrag en van het EEG- en EGA-Verdrag was duidelijk gebleken, dat het de wens van de regeringen van de Lid-Staten was, dat de Vergadering te Straatsburg zou samenkomen.

43 Het is waar dat vanaf 1967 de praktijk is ontstaan dat het Parlement een gedeelte van zijn plenaire vergaderingen — tot de helft toe — te Luxemburg hield. Deze praktijk alsmede de beslissing van 1981 om de status quo te handhaven, worden door de Luxemburgse regering aangevoerd, ten betoge dat de beslissing om alle plenaire vergaderingen te Straatsburg te houden, in strijd is met de beslissingen van de regeringen van de Lid-Staten op dit gebied.

44 Er zij echter op gewezen, dat het Parlement op eigen initiatief tot die praktijk had besloten en dat de Lid-Staten ze uitdrukkelijk noch stilzwijgend hebben goedgekeurd. De Franse regering heeft integendeel herhaaldelijk verklaard dat zij niet verenigbaar was met de beslissingen van de Lid-Staten, en op wijziging ervan aangedrongen. Het is dus niet juist wanneer de Luxemburgse regering stelt dat uit deze praktijk een gewoonte is gegroeid waaraan zij rechten kan ontlenen en die de beslissingen van de Lid-Staten terzake aanvult, zodat het Parlement verplicht zou zijn een gedeelte van zijn plenaire vergaderingen te Luxemburg te houden.

45 De conclusies van de in 1981 gehouden Conferentie over de zetel van de instellingen dwingen niet tot een andere beoordeling. In aanmerking genomen dat die conclusies worden gekenmerkt door het voortbestaan van ver-

schillende opvattingen en dat de eerder genomen beslissingen op geen enkel punt werden gewijzigd, kan de aan het einde van deze Conferentie afgelegde verklaring dat de status quo zou worden gehandhaafd, enkel worden begrepen als een uitdrukking van de wil, geen verandering te brengen in de bestaande rechtssituatie. Deze verklaring belet het Parlement dus niet, een praktijk op te geven die het zelf had ingevoerd.

46 Mitsdien is het besluit van het Parlement om voortaan al zijn plenaire vergaderingen te Straatsburg te houden, niet in strijd met de beslissingen van de Lid-Staten terzake, en heeft het Parlement daarmee zijn bevoegdheden niet overschreden.

c) Het beleggen van de commissie- en fractievergaderingen te Brussel

47 In de tweede plaats wordt in de derde paragraaf sub b van de bestreden resolutie besloten, de commissie- en fractievergaderingen in de regel te Brussel te beleggen.

48 Hieromtrent zij opgemerkt, dat de in het kader van de autonomie van het Parlement gegroeide praktijk om de commissie- en fractievergaderingen te Brussel te houden, door geen enkele Lid-Staat ooit is gekritiseerd.

49 Mitsdien moet worden vastgesteld, dat het Parlement door in de bestreden resolutie sub b deze praktijk te bevestigen, zijn bevoegdheid niet heeft overschreden.

d) De vestiging van het secretariaat-generaal en van de diensten

50 Tenslotte wordt in de derde paragraaf sub c van de bestreden resolutie gesproken over de werkwijze van het secretariaat en van de technische diensten van het Parlement, die zou moeten worden herzien om te beantwoorden aan de eisen die het houden van de plenaire vergaderingen te Straatsburg en van de commissie- en fractievergaderingen te Brussel stelt, in het bijzonder om te vermijden dat een groot gedeelte van het personeel van het Parlement zich voortdurend moet verplaatsen.

51 In dit verband moet in de eerste plaats worden beklemtoond, dat artikel 4 van het besluit van de regeringen van de Lid-Staten van 8 april 1965 bepaalt, dat „het secretariaat-generaal van het Europese Parlement en zijn diensten te Luxemburg gevestigd blijven."

52 Ten behoeve van de commissie- en fractievergaderingen te Brussel heeft het Parlement daar steeds een zeker aantal van zijn ambtenaren en personeelsleden tewerkgesteld. In zijn brief van 22 september 1977 heeft de voorzitter van de Raad er namens de regeringen van de Lid-Staten akte van genomen, dat het Parlement te Brussel zorgt voor „de strikt noodzakelijke voorzieningen om het goede verloop van dergelijke vergaderingen te verzekeren".

53 Gelet op de verplichting van zowel de Lid-Staten als van het Parlement om bij de uitoefening van hun bevoegdheden die van de andere partij te eerbiedigen, moet voornoemd artikel 4 aldus worden uitgelegd, dat het geen beletsel vormt voor bepaalde maatregelen van het Parlement, die voor zijn goede werking noodzakelijk zijn.

54 Hieruit volgt dat, zolang geen zetel of zelfs niet één enkele arbeidsplaats voor het Parlement is vastgesteld, dit de mogelijkheid dient te hebben om, buiten de plaats waar zijn secretariaat is gevestigd, in de verschillende arbeidsplaatsen de nodige voorzieningen in stand te houden, teneinde in al deze plaatsen de hem door de Verdragen opgedragen taken te kunnen vervullen. In zoverre deze grenzen niet worden overschreden, kan de inrichting van dergelijke voorzieningen in een andere plaats dan die waar het secretariaat is gevestigd, dus in overeenstemming zijn met voornoemde beginselen die de onderscheiden bevoegdheden op dit gebied beheersen.

55 De overplaatsingen van personeel mogen evenwel de hiervoor aangegeven grenzen niet overschrijden, aangezien elk besluit tot gehele of gedeeltelijke overbrenging, rechtens of feitelijk, van het secretariaat-generaal van het Parlement of van zijn diensten zou neerkomen op een schending van artikel 4 van het besluit van 8 april 1965 en van de zekerheid die dit besluit het

Groothertogdom Luxemburg overeenkomstig artikel 37 van voornoemd Verdrag tot instelling van één Raad en één Commissie welke de Europese Gemeenschappen gemeen hebben, wilde bieden.

56 In het licht van deze overwegingen moet worden nagegaan of de bestreden resolutie, in zoverre zij bepaalt dat de werkwijze van het secretariaat en van de technische diensten „dient te worden herzien" om het goede verloop van de werkzaamheden van het Parlement te Straatsburg en te Brussel te verzekeren, blijft binnen de grenzen die aan de interne organisatiebevoegdheid van het Parlement zijn gesteld.

57 Ofschoon sommige overwegingen van de bestreden resolutie alsook de omstandigheden waaronder zij is aangenomen, en bepaalde tijdens de parlementaire debatten ingenomen standpunten de indruk kunnen wekken, dat zij daadwerkelijk een althans gedeeltelijke overplaatsing van het personeel van het secretariaat-generaal naar de andere arbeidsplaatsen beoogt, dient tevens rekening te worden gehouden met de toelichtingen in de laatste drie streepjes van deze alinea, die met name betrekking hebben op het gebruik van telecommunicatiemiddelen en van geavanceerde technieken ter vergemakkelijking van de samenwerking tussen de instellingen, en op de verbetering van de weg-, spoorweg- en luchtverbindingen tussen de voornaamste plaatsen waar de Gemeenschap haar werkzaamheden verricht. Gelet op deze drie streepjes en op de verklaringen van de vertegenwoordigers van het Parlement tijdens de procedure voor het Hof, mag de zinsnede volgens welke de werkwijze van het secretariaat en van de diensten „dient te worden herzien", niet worden begrepen als zou zij een beslissing inhouden over concrete maatregelen en met name over een overplaatsing van personeel. De beslissing over concrete maatregelen diende nog nader te worden bestudeerd en zij zal slechts met eerbiediging van de hiervoor omschreven bevoegdheden kunnen worden genomen.

58 Deze uitlegging leidt tot de slotsom, dat de derde paragraaf sub c van de bestreden resolutie geen inbreuk maakt op de beslissingen van de regeringen van de Lid-Staten terzake en met name niet op voornoemd artikel 4 van het besluit van 8 april 1965. Het Parlement heeft daarmee zijn bevoegdheden dus niet overschreden.

59 Het middel van onbevoegdheid is mitsdien ongegrond.

2. De schending van wezenlijke vormvoorschriften

60 De Luxemburgse regering heeft voorts schending van wezenlijke vormvoorschriften aangevoerd, stellende dat de voor elke beslissing inzake de zetel vereiste wilsovereenstemming tussen de Lid-Staten ontbreekt en dat het Parlement, alvorens de resolutie aan te nemen, zijn juridische commissie niet heeft geraadpleegd.

61 Op dit punt kan worden volstaan met vast te stellen, dat de Luxemburgse regering niet heeft aangetoond dat wezenlijke vormvoorschriften die het Parlement bij de aanneming van een resolutie als de onderhavige in acht had moeten nemen, zijn geschonden.

62 Mitsdien is dit middel ongegrond.

63 Uit het vorenoverwogene volgt, dat het beroep moet worden verworpen.

Kosten

64 Ingevolge artikel 69, paragraaf 2, van het Reglement voor de procesvoering moet de in het ongelijk gestelde partij in de kosten worden verwezen, voor zover zulks is gevorderd. Volgens paragraaf 3 van hetzelfde artikel kan het Hof evenwel de proceskosten geheel of gedeeltelijk compenseren, indien partijen onderscheidenlijk op een of meer punten in het ongelijk worden gesteld, en voorts wegens bijzondere redenen.

65 In casu is een dergelijke bijzondere reden voorhanden, in zoverre sommige punten van de bestreden resolutie en bepaalde omstandigheden waaronder zij is aangenomen, aanleiding konden zijn tot redelijke twijfel. Bijgevolg zijn termen aanwezig om gebruik te maken van de door artikel 69, paragraaf 3, van het Reglement voor de procesvoering geboden mogelijkheid tot compensatie van de kosten.

HET HOF VAN JUSTITIE,

rechtdoende:

1. **Verwerpt het beroep.**

2. **Verstaat dat elk der partijen de eigen kosten zal dragen.**

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op 10 februari 1983.

Mertens de Wilmars Pescatore O'Keeffe Everling
Mackenzie Stuart Bosco Due Bahlmann Galmot

De griffier
P. Heim

De president
J. Mertens de Wilmars

CONCLUSIE VAN DE ADVOCAAT-GENERAAL G. F. MANCINI VAN 7 DECEMBER 1982 [1]

Mijnheer de President,
mijne heren Rechters,

1. In de zaak waarover u zich thans dient uit te spreken, zijn in wezen twee problemen aan de orde, beide van groot belang uit constitutioneel oogpunt: in de eerste plaats moet worden bepaald in hoeverre het Hof — in een rechtstreeks beroep — rechterlijke controle kan uitoefenen over de werkzaamheden van het Parlement; en voorts moet worden vastgesteld of, en zo ja in hoeverre, het

1 — Vertaald uit het Italiaans.